

Реферат на тему: "Казка як жанр"

Тематично-літературні реферати

КАЗКА ЯК ЖАНР

Жанр казки дуже близький до оповідання, проте має свої специфічні риси, які відрізняють його від оповідачів. За змістом і формою казки не однотипні. Вони умовно поділяються на три групи: 1. Казки про тварин, в яких центральними дійовими особами виступають звірі або птах і "Рукавичка" (1,23), "Лисичка й Журавель" (2,78), "лисиця та Вовк" (2,110), "Колосок" (1,181), "Біда кавчить" (3,169); 2} Чарівні (фантастично-пригодницькі та героїчні) в яких провідними героями виступають могутні воїни-визволителі чи Інші особи, що втілюють у собі найвищі позитивні якості людини: "Кирило Кожум'яка" (3,330), "Снігуронька" (2,105); 3) Соціально-побутові та побутові. В них типовими позитивними героями виступають прості люди наділені кращими позитивними рисами: "Ленінська правда" (2,55), "Зароблений карбованець" (3,143).

Кожна група таких казок має свої художні особливості які вказують на специфіку їх читання.

Читанки для початкових класів вміщують казки як народного, так і літературного походження. Всі вони мають велику силу впливу на розум, волю й почуття дітей.

Специфіка читання казки зумовлюється з одного боку тими ж вимогами, що й оповідання: це — глибокий аналіз змісту, розкриття ідейного спрямування. З другого — глибоким осмисленням творчої манери розповіді, яка характеризує даний жанр та його емоційність.

Казка, на відміну від оповідання, твір більш динамічний і мальовничий. Вона має своєрідні цікаві зачини: "Живі собі на світі бідняк" (1,72), "Жили собі дід та баба" (2,110), "Колись, давно-давно, в одному селі жила привітна й ласкава дівчинка" (1,126), "Колись був у Києві якийсь князь" (3,139), "В одного злого хазяїна був віл" (2,85) тощо, В окремих — передую приказка: "Усяке в світі буває, про всяке й казка розповідає" (2, 105).

Такі зачини мають вироблену давню традицію, і вола не випадкова. Казка здавна є важливим дидактичним матеріалом в народній педагогіці. Казка розширює кругозір людини, сприяє розвиткові уяви й уявлення, змушує мислити, аналізувати, зіставляти й абстрагувати; дає певні життєві павички. Тому мета таких зачинів —заінтригувати слухачів, викликати в них Інтерес до слухання-Завдання читця — знайти для цього відповідні інтонації.

Зміст казок оптимістичний. Виражається він в основ-через позитивних героїв, які борються з негативними завжди перемагають. Тому загальний тон читання казки має бути життєрадісний.

Події в казках розгортаються динамічно. Причому дія починається з перших рядків: "Вовк забрався в кошару і украв старого барана. Йде вівця і плаче. Зустріла її та й питає... (2,83). Кожна картина в казці змінюється іншою і в кожній з них змальований

випадок чи подія, що безпосередньо характеризує дійових осіб, розкриває якусь Трону їх характеру, ті чи інші їх моральні якості. Це змушує читця після кожної картини чи епізоду робити тривалі паузи, щоб дати можливість слухачам осмислити й пережити зміст прочитаного.

Дійові особи казок, як уже повідомлялось, в переважній більшості поділяються на позитивних і негативних, і протилежність між ними розкривається через безпосередню діалогічну мову, через їх дії, вчинки, обставини, яких вони живуть і діють, через ставлення до них народу і автора (якщо казка літературного походження). В цілому такі компоненти твору створюють його динаміку, виражають ідейне спрямування і манеру читання тексту. Тому кожний вчинок, дія героя, кожне слово — все, що вказує а особливість його характеру, повинно відбиватися у відповідній інтонації, її відтінках, різних тональних, динамічних і темпоральних змінах. Так, наприклад, малюючи карину зустрічі Кирила Кожум'яки зі змієм, особливу вагу приділяємо їх мові, з настороженістю й прихованою лукавістю у голосі передаємо слова змія; "— А що, Кирило? Прийшов битися чи миритися?", а відповідь Кожум'яки гордовито з роздратуванням. "Де вже миритися? битися з тобою, з іродом проклятим (3, 141). Правильне ужиття з г ^ ^ пильності дійових осіб казки

— Не втручайся в мою справу,— каже вівця. ^--Я зараз такі роалютувалася, що одним ударом його на землю повалю. (2, §3)

А у тоні яовн вола, що покидав хазяїна (казка "Друх-і ні звірі" (2,85),—розчарування:

— Покану я хазяїна, "піду світ за очі ... Гірше ве буде.

Діалог у казці може подаватися у формі ритмічної прози або пісеньки. Цей ефектний художній прийом ВИКОНУЙ важливу естетичну роль у загальному змісті твору: не тіл"]" ки потішає слухача, а й розкриває певний намір героя чи його душевний стан. У казці "Кривенька качечка" каченя] табунець, "пролітаючи над подвір'ям діда і баби, побачив свою подругу й заспівав:

Он де наша Іва, .— — Он де наша дівка, на метелі дгаорці-, на тесаному стовпії. Кужілочка шумить, веретенце дзвенить. Скиньмо по пір'ячку, нехай летить з нами!

А дівчина їм відповідає: .

Не полечу з вами: . . як була я в лужку, виломила ніжку, — . ' ; •-: а ви полинули, : мене покинули!

Зміст пісень за загальним контекстом вимагає інтонації та їх відтінків, які б у оісні каченят передавали радіс-оповідання й запрошення, а в лісній дівчини — відмов почуттям кривди й осуду. Очевидно, й темп у пісні качіч буде дещо пришвидшений, підсилений, а а тісній дівчини сповільнений, послаблений.

Для багатьох казок властиве багаторазове повторення одних і тих же композиційних і мовностилістичних комбінацій. Це теж важливий художній засіб посилення емоційності казки, характеристики дійових осіб, їх дій, вчинків, обставин, в яких вони живуть і діють, розкриття ідейного спрямування: "Рукавичка" (1,23), "Колосок" (1— "° "Дружні звірі" (2,85), "Лисичка і журавель" (2,78). У казці "Рукавичка", наприклад,

"питальна фраза "А хто в Ц рукавичці?" повторюється шість разів і кожний раз ІнШг дійовою особою: жабкою, зайчиком, лисичкою, вовчико

122

^йном, ведмедем. Причому й відповідь на це запитання будована в такій же послідовності наростання .дійових

р— А хто, хто в цій рукавичці?

*? — Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігай-лисвчка-сестричка, вовчик-братик та кабан-іклан. А..ти хто?

•аких випадках компоненти, які повторюються, треба І-ати щоразу з іншим інтонаційним відтінком, малюючи 'ових осіб І даючи їм характеристики. У цьому прикладі :а^і та ж інтонаційна структура запитання, повторюва-шістьма дійовими особами, повинна зіграти розрізняль-роль, а відповіді — конкретизуючу. Казковій розповіді властиве широке використання стій-х і влучних епітетів: "спить ледар солодкимсієм" (3,144), вовк пішов собі по лісі —битий та голодний" (2,112); отнставлень, порівнянь: "От і почали вони битися — аж для гуде" (3,141); "аж пирхає, аж захиляється прокля-

•й" (3,141); тавтологічних повторів: "Зроду-віку не чула" :23), "І рушили вони в путь-дорогу" (і,72), "Сяк-так по-ились" (3,141); стійких виразів: "Тільки того півника іачили"{1,107), "Такни ледачий, що й розповісти не мож->{1,72); "Біжить-біжить, раптом чує..." (2,22) та ін.; при-док-характеристик {мншка-нжряботушка, жабка-скре-ушка, зайчик-побігайчик, лисичка-сестричка, старак-. Іковик) тощо. Все це надає казці мальовничості, чарів*.-[ості, принадності. Читець повинен добре осмислити_суть ких художніх особливостей і підібрати відповідні за-|!)би виразності. Важливе для змісту треба виділити: чи-' ти повільніше, але інтенсивніше, мелодичніше, робити ,ред ним психологічні паузи, щоб зосередити на ньому ^агу слухачів. Виклад у казці послідовний, конкретний, " Ізумілий, бо розрахований на умілість оповідача. Тому Іємі моменти опису (пейзажу зокрема, характерних чи-окремих дій персонажів,— динамічності, активнос-и пасивності тощо) Іноді треба домалювати Інтенацією. Розглянемо .хоч би такий приклад:

Не на те я мудра, щоб дурнів розуму навчати! Хто дурнем
вродився той дурнем і загине. Тікай-но ти, а то я голо-о
дна! - гукнула сова та як засвітить очима... (3, 172)